

Noord-Italië

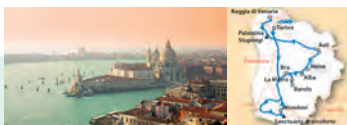
Portofino
Cultura/hemis.fr

De regio's van deze gids:

(zie de kaart aan de binnenzijde van het omslag)

1 Piemonte en Valle d'Aosta	blz. 129
2 Ligurië	blz. 201
3 Lombardije en het Merengebied	blz. 249
4 Veneto	blz. 375
5 Friuli-Venezia Giulia	blz. 489
6 Trentino-Alto Adige/Zuid-Tirol	blz. 519
7 Emilia-Romagna	blz. 561

INHOUD

Jon Arnold Images / hemis.fr

NIET TE MISSEN

Een keuze uit de mooiste plekjes ...6

HOOGTEPUNTEN VAN MICHELIN

De mooiste reisherinneringen.....10

REISPLANNER

Een keuze uit de mooiste routes...18

DE REIS VOORBEREIDEN

NAAR-NOORD-ITALIË

Met het vliegtuig.....	27
Met de trein.....	27
Met de auto.....	28
Met de bus.....	29

VOOR HET VERTREK

Het beste moment om te vertrekken.....	29
Nuttige adressen.....	29
Formaliteiten.....	31
Geld.....	31
Tijdzone.....	31
Telefoneren in Italië.....	31
Overnachten.....	31
Uit eten.....	34

NOORD-ITALIË VAN A TOT Z

Rubrieken in alfabetische volgorde.....	36
---	----

MET HET GEZIN

Bezienswaardigheden en activiteiten.....	42
--	----

MEMO

Evenementen.....	45
Leestips.....	46
Cd-tips.....	47
Filmtips.....	48

MEER WETEN OVER NOORD-ITALIË

NOORD-ITALIË VANDAAG

Het Italiaanse wonder.....	52
'Made in Italy'.....	54
Onvermijdelijke bezuinigingen.....	55

LEVENSKUNST 57

GASTRONOMIE

Een symfonie van smaken.....	62
Hoofdschotels.....	63
Sterrenkoks.....	65

KUNST EN ARCHITECTUUR

De antieke beschavingen.....	66
Een rijk verleden.....	69
ABC van de architectuur.....	84
Enkele termen uit de architectuur.....	88

LITERATUUR 92

MUZIEK 98

FILM 103

BEROEMDE PERSONEN 107

GESCHIEDENIS

De erfenis van het verleden.....	112
Verenigd Italië.....	118

NATUUR EN LANDSCHAP

Contrastrijk reliëf.....	121
--------------------------	-----

STEDEN EN BEZIENSWAARDIGHEDEN

1 PIEMONTE EN VALLE D'AOSTA

Turiijn	132
<i>De roemrijke geschiedenis van een voormalige hoofdstad</i>	138
Vercelli	166
Langhe en Monferrato	170
<i>Wijngaarden en truffels</i>	171
Saluzzo en omstreken	184
Valle d'Aosta	190

2 LIGURIË

Genua	204
<i>Een republiek gericht op de zee en op de kunsten</i>	216
Riviera di Ponente	228
Riviera di Levante	237

3 LOMBARDIJE EN HET MERENGEBIED

Milaan	252
<i>Een stad van kunst en design</i>	264
Bergamo	296
Brescia	306
Mantua	314
<i>Geschiedenis van een stad van kunst en letteren</i>	318
Cremona	324
Pavia	329
<i>Een oude universiteitsstad</i>	330
Merengebied	338
<i>De meren: kunst en natuur samen</i>	349

4 VENETO

Venetie	378
<i>Glorie en charme van Venetië</i>	388
<i>Wachten op MOSE</i>	408
Riviera del Brenta	425
Padua	429
<i>Gekoesterde vrijheid</i>	434
Vicenza	445
<i>Een engel genaamd Pallas</i>	448
Verona	460
<i>Een liefdesgeschiedenis</i>	466
Treviso	478

RAADPLEEG VOOR IEDERE PLAATS ONS ADRESBOEKJE

5 FRIULI-VENEZIA GIULIA

Triëst	490
<i>Een Italiaanse stad in Midden-Europa</i>	493
Aquileia, de lagune en de kust	502
Udine en de Tagliamento	507

6 TRENTINO-ALTO ADIGE/ ZUID-TIROL

Trento	522
Bolzano/Bozen	531
Merano/Meran	537
Dolomieten	545
<i>Een van de wereldwonderen</i>	550

7 EMILIA-ROMAGNA

Bologna	562
<i>De oudste universiteit van de westerse wereld</i>	569
Ferrara en de Poedelta	575
<i>Een verfijnde en culturele stad</i>	581
Modena	585
<i>Streek van auto's en motoren</i>	588
Parma	594
<i>Stad van hertogen en schilders</i>	599
<i>In de voetsporen van Verdi</i>	604
Piacenza	608
Ravenna	613
Rimini	622

Register

Kaarten en plattegronden

NIET TE MISSEN

★★★ De reis waard

★★ Een omweg waard

★ Interessant

★★★

Cappella degli Scrovegni in Padua

Giotto toonde in zijn belangrijkste werk de menselijke emoties: een revolutie in de Italiaanse schilderkunst, en waarschijnlijk ook in de Europese. Zie blz. 435.

4X5 Coll-Mauro Maglia/Super-Stock/age fotostock

★★★

Turijn

In de voormalige hoofdstad van het Huis Savoye, een stad met een aristocratische, culinaire, nostalgische en gepassioneerde uitstraling, vindt u een uitzonderlijke hoeveelheid musea. Zie blz. 132.

C. Salvadori/Moment/Getty Images

Duomo van Milaan

De Duomo, in het hart van Milaan, is een hoogtepunt van flamboyante gotiek, een wonder van gratie en lichtheid. Vlakbij is de elegante Galleria Vittorio Emanuele II. Zie blz. 253.

Venetië: Canal Grande

De mooiste straat van de wereld is een kanaal met aan weerszijden paleizen die zich in het water spiegelen. Hoewel al duizenden keren gefotografeerd blijft de magie van Venetië bestaan. Zie blz. 379.

wwakater/iStock

smiltena/iStock

Bellagio

Bellagio priemt naar voren in het Comomeer als het prachtige boegbeeld van een fantastisch schip. Deze 'parel van het meer' werd in de 19de eeuw ontdekt door de Milanese aristocratie. Zie blz. 356.

R. Micaladage fotostock

HOOGTEPUNTEN VAN MICHELIN

De paleizen van de Via Garibaldi in Genua

G. Dall'Arche/Sime/Photonstop

TOP 5 Geheimen van Noord-Italië

1. Sabbioneta (blz. 321)
2. Sacromonte di Varese (blz. 348)
3. Vigevano (blz. 334)
4. Monferrato (blz. 176)
5. Aquileia (blz. 502)

Koepel van de kerk in Sabbioneta
D. Donadoni/Marka/age fotostock

♥ **Slenter** door de Via Garibaldi in Genua en bewonder de twaalf prachtige paleizen in een van de elegantste straten van Italië. Ze vormen een uniek voorbeeld van de aristocratische stedenbouw in Europa. **Zie blz. 211.**

♥ **Luister naar** de bijna heilige stilte van de lagune van Grado. En vaar in een bootje naar de *casone* van Pier Paolo Pasolini, zonder geluid te maken, om de blauwe reigers, zilverreigers en eenden niet te verstoren. **Zie blz. 504.**

♥ **Laat u misleiden** door de trompe-l'oeilschilderingen in de Camera degli Sposi in het Palazzo Ducale in Mantua. En natuurlijk

door de ronde raamopening in het plafond: een van de meesterwerken van Andrea Mantegna, geschilderd tussen 1465 en 1474. **Zie blz. 314.**

♥ **Bezwijk** voor de onweerstaanbare glimlach van Cangrande della Scala in Verona. De 14de-eeuwse condottiere op zijn paard lijkt het tegenovergestelde van een traditioneel ruitersbeeld. In het museum Castelvecchio. **Zie blz. 463.**

♥ **Proef** de voortreffelijke wijnen van de Langhe in de wijnbar van het kasteel in Grinzane Cavour. Midden in het unieke landschap van golvende wijnvelden, krijgt u de kans om barolo en Roero te proberen. **Zie blz. 172.**

REISPLANNER

Turijn en de Langhe

3 dagen

Route: 320 km om de smaken van de Piemonte te ontdekken.

La Morra en zijn wijngaarden
LianeM/iStock

Onder de arcaden van Piazza del Risorgimento in Alba
M. Brivio/age fotostock

● Dag 1 Turijn

Bezoek aan Turijn (**blz. 132**) en lunch in een historisch café (**blz. 162**). Middag Reggia di Venaria (**blz. 152**) en Palazzina di Caccia di Stupinigi (**blz. 153**). Overnachten in Cuneo (**blz. 187**).

● Dag 2 De wijngaarden

Sanctuario di Vicoforte (**blz. 187**) en Mondovì (**blz. 187**); lunch in Bra (**blz. 175**). Wijngaarden en grotten van Barolo en La Morra (**blz. 171**). Overnachten in Alba (**blz. 170**).

Tip: ga geen wijn proeven als u moet rijden.

● Dag 3 Alba en omgeving

Ochtend en lunch in Alba. Bezoek aan de middeleeuwse dorpsjes Barbaresco en Neive (**blz. 172**). Stop in Asti (**blz. 176**) alvorens terug te keren naar Turijn.

Tip: proef in Alba de unieke smaak van de witte truffel.

Lago di Como en Lago Maggiore

4 dagen

Route: 380 km lange, romantische reis met vertrek in Milaan.

● Dag 1 Como/Bellagio

Como: de Duomo (**blz. 352**) en de kabelbaan (**blz. 353**). Wandeling langs het meer naar Bellagio. Bezoek de villa's in Bellagio (**blz. 356**). Overnachten in Bellagio.

Tip: vermijd het drukke zomerseizoen en ga bij voorkeur in april of mei, als de parken en tuinen in bloei staan.

● Dag 2 Menaggio/Cernobbio

Langs de westelijke oever van het meer, Menaggio (**blz. 355**), Tremezzo met de Villa Carlotta (**blz. 355**) en Villa del Balbianello (**blz. 354**). Overnachten in Cernobbio (**blz. 354**).

● Dag 3 Varese

Bij het Meer van Varese (**blz. 348**). Sacro Monte di Varese (**blz. 348**). Overnachten in Stresa (**blz. 339**).

● Dag 4 Stresa

Rondvaart op het Lago Maggiore (**blz. 338**), wandeling op de Borromeïsche Eilanden (**blz. 339**). De Mottarone (**blz. 340**), de Villa Taranto (**blz. 341**). Terug naar Milaan (**blz. 252**).

De Duomo in Como

LeeYiuTung/Stock

Adriatische kust

4 dagen

Route: 300 km van magisch Venetië naar Byzantijnse schatten.

● Dag 1 Venetië

Het Canal Grande met een vaporetto (**blz. 379**). De niet te missen Piazza en Basilica di San Marco (**blz. 385**).

Tip: vermijd de maand mei, want dan zijn er veel kinderen op schoolreis.

● Dag 2 Venetië

De minder toeristische wijk Cannaregio (**blz. 409**), daarna met de boot naar Murano en zijn glasblazerijen (**blz. 412**).

● Dag 3 Podelta

Chioggia (**blz. 413**) en een verblijf in de natuur van de Podelta (**blz. 580**). Abbazia di Pomposa (**blz. 582**). Overnachten in Comacchio (**blz. 582**).

● Dag 4 Ravenna

Mausoleo di Galla Placidia (**blz. 614**), Basilica di San Vitale (**blz. 613**), Basilica di Sant'Apollinare Nuovo (**blz. 617**) en di Sant'Apollinare in Classe (**blz. 618**). Terug naar Venetië.

De Podelta
Gim42/iStock

Lombardije en Emilia-Romagna

5 dagen

Route: 750 km voor liefhebbers van kunst, cultuur en heerlijk eten.

● Dag 1 Cremona/Parma

Cremona: Piazza del Comune (**blz. 324**) en de Torrazzo (**blz. 325**), Museo del Violino (Stradivarius-collectie) (**blz. 326**). Rocca Meli Lupi in Soragna (**blz. 603**) en Rocca San Vitale in Fontanellato (**blz. 605**). Overnachten in Parma (**blz. 594**).

● Dag 2 Parma/Modena

Parma: Battistero (**blz. 597**) en Palazzo della Pilotta (**blz. 598**). Middag in Modena: Duomo (**blz. 585**), Torre

Ghirlandina en Piazza Grande (**blz. 587**). Overnachten in Bologna.

● Dag 3 Bologna/Ravenna

Bologna: Piazza Maggiore (**blz. 562**), Palazzo dell'Archiginnasio (**blz. 565**), San Petronio (**blz. 564**). Middag in Ravenna: Mausoleo di Galla Placidia (**blz. 614**), Basilica di San Vitale (**blz. 613**). Overnachten in Ravenna.

● Dag 4 Ravenna/Ferrara

Ravenna: Basilica di Sant'Apollinare Nuovo (**blz. 617**) en di Sant'Apollinare in Classe (**blz. 618**). Ferrara: Duomo (**blz. 577**) en Castello Estense (**blz. 575**). Nacht in Mantua (**blz. 314**).

● Dag 5 Mantua/Bergamo

Mantua: Palazzo Ducale (**blz. 314**) en Palazzo Te (**blz. 320**). Terug naar Milaan met een tussenstop in de bovenstad van Bergamo (**blz. 296**).

Tip: neem wat van de regionale specialiteiten mee: torrone (noga), parmigiano reggiano, balsamicoazijn, wijnen uit de Franciacorta.

Fresco's in de Battistero in Parma

DE REIS VOORBEREIDEN

Het centrum van Bologna
L. Giraudou / hemis.fr

Reistips

VOOR DE LEKKERBEKKEN	
Trendy Slow Food	In Bra (<i>blz. 175</i>), de geboorteplaats van de beweging; bij Eataly, de Lingotto van Turijn (<i>blz. 150</i>) of in Milaan (<i>blz. 294</i>); de onregelmatig gehouden gastronomische festivals van de Langhe (<i>blz. 183</i>).
Zoetigheid en desserts	Chocolade in Turijn, Alba en Bologna; amaretti van Genua; sabayons en dameskussen (<i>baci di dama</i>) van Piemonte; en, overal, ijs en sorbets in alle kleuren en smaken.
Kaas en vleeswaren	Ham uit Parma en Modena, mortadella uit Bologna, gekookte worst uit Ferrara, buffelmozzarella en, natuurlijk, parmezaan (<i>blz. 594</i>).
De grote wijnen	De wijnen van de Langhe: asti, barolo, barbaresco enz. (<i>blz. 171</i>); de mousserende van de Franciacorta, in de omgeving van Brescia (<i>blz. 312</i>); de wijnroute bij Bolzano (<i>blz. 531</i>); lambrusco en sangiovese van Emilia-Romagna.
Aperitief	Tegen het eind van de middag, in de cafés van Bologna, Turijn, Genua of Milaan of in de Venetiaanse <i>bacari</i> , een antipastibuffet en regionale specialiteiten met een glas wijn.
VOOR DE VERLIEFDEN	
Op het water	De kanalen en bruggen in Treviso (<i>blz. 478</i>); de vaporetto in Venetië (<i>blz. 416</i>); de lagune van Comacchio (<i>blz. 582</i>); een boottocht op de Brenta (<i>blz. 427</i>); de oevers van de Po in Turijn (<i>blz. 132</i>).
Straatjes en steegjes	De <i>caruggi</i> van Genua (<i>blz. 204</i>), La Pigna van San Remo (<i>blz. 231</i>), het centrum van Bologna (<i>blz. 562</i>), de middeleeuwse burchten van de Riviera di Ponente (<i>blz. 229</i>) en in de Langhe (<i>blz. 170</i>).
Beroemde verliefden	Verona, de stad van Romeo en Julia (<i>blz. 466 en 467</i>); het huis van Petrarca in Arquà Petrarca (<i>blz. 439</i>); het graf van Dante in Ravenna (<i>blz. 617</i>).
IN DE BUITENLUCHT	
Sport	In de winter, skiën in Courmayeur (<i>blz. 192</i>) of in de Dolomieten (<i>blz. 559</i>); beklimming bij Cortina d'Ampezzo (<i>blz. 548 en 559</i>) of Arco (<i>blz. 530</i>); in de zomer, fietsen in de Dolomieten (<i>Val Gardena, blz. 551 en 559</i>) of rond het Lago Maggiore (<i>blz. 338</i>).
Natuur	Wandelen in het Parco del Gran Paradiso (<i>blz. 190</i>), in de buurt van Bolzano (<i>blz. 536</i>), in de Ligurische natuurparken: Parco Regionale di Portofino (<i>blz. 238</i>) en Parco Nazionale delle Cinque Terre (<i>blz. 241</i>), zwemmen en duiken in de baaien van Portofino, San Fruttuoso (<i>blz. 240</i>) en Riomaggiore (<i>blz. 242</i>). Wandelen op grote hoogte in het Parco Urbano dei Forti in Genua (<i>blz. 207</i>).
Farniente	Stranden van Grado (<i>blz. 504</i>), Chiavari (<i>blz. 240</i>) of het Lido van Venetië (<i>blz. 411</i>).

Naar Noord-Italië

Officiële naam: Republiek Italië
Hoofdstad: Rome
Oppervlakte: 301.262 km²
Bevolking: ca. 60 miljoen inwoners
Officiële taal: Italiaans
Munteenheid: euro (€)

Met het vliegtuig

Vanuit Amsterdam (Schiphol) en Brussel (Zaventem) vertrekken lijnvluchten naar de belangrijkste grote steden in Noord-Italië. Luchtvaartmaatschappijen bieden voordelige tarieven als u de tickets ruim van tevoren koopt, maar dat houdt wel in dat de reis niet meer geannuleerd kan worden. Er zijn ook aanbiedingen voor weekendvluchten, voor in het laagseizoen of voor weinig populaire vluchten en er bestaan lastminutetickets. Raadpleeg de website van de luchtvaartmaatschappijen en van de reisbureaus of neem contact op met een reisagent.

LUCHTVAARTMAATSCHAPPIJEN

Alitalia – www.alitalia.com.

KLM – www.klm.com.

Brussels Airlines – www.brusselsairlines.com.

Butgetmaatschappij

Ryan Air – www.ryanair.com.
 Ryanair vliegt, tegen budgetprijzen, vanuit Charleroi op Bologna, Genua, Milaan, Triëst, Turijn en Venetië, vanuit Eindhoven, Groningen en Maastricht op Milaan en vanuit Maastricht ook op Venetië.

Met de trein

Vanuit Brussel vertrekt een dagtrein naar Milaan en een nachttrein naar Bologna. Raadpleeg voor meer informatie en voor mogelijke kortingen de NMBS.

Vanuit Nederland is het mogelijk om met de TGV naar Parijs te reizen en daar over te stappen op de trein naar Milaan. Voor wie flexibel is qua moment van vertrek loont het de moeite om even met verschillende vertrekdagen te spelen! Voor het traject Amsterdam-Parijs zijn doorde-weekse dagen het voordeligst. Voor het traject Parijs-Milaan geldt dat dinsdag en woensdag over het algemeen het voordeligst zijn.

Op ca. 1.30 uur rijden van Utrecht vertrekt de Duitse autotrein vanaf Düsseldorf frequent en comfortabel naar verschillende bestemmingen in Noord-Italië.

Venetië-Simplon-Oriënt-Express – Reserveren via een reisbureau.

Voor degenen die de legendarische en zeer luxueuze Oriënt-Express willen nemen, bestaat een verbinding tussen Parijs en Venetië (duur: 2 dagen en 1 nacht), via Innsbruck en Verona. Enkele reis vanaf € 1980 per persoon.

Voor wie voordelig wil reizen kan de **Interrail Global Pass** uitkomst bieden. Deze kaart geeft recht op 15 dagen, 22 dagen of 1 maand vrij rondreizen in de 2de klasse in heel Europa en Turkije, behalve in het eigen land. Met de **Interrail One Country Pass** kunt u binnen één maand 3 tot 8 dagen vrij door één enkel Europees land (behalve het eigen land) reizen. Voor meer informatie, zie www.interrail.net.

Treinreizen binnen Italië, zie blz. 40.

Met de auto

DE GROTE WEGEN

Behalve de kustweg Menton-Ventimiglia lopen de wegen van Frankrijk naar Italië over Alpenpassen en door tunnels. De voornaamste wegen gaan via de Mongenèvrepas bij Briançon, de Fréjustunnel en de Mont-Cenis pas bij Saint-Jean-de-Maurienne, de Kleine Sint-Bernhardpas bij Bourg-Saint-Maurice en de Mont-Blanc tunnel.

Vanuit Zwitserland zijn er drie routes: over de pas of door de tunnel van de Grote Sint-Bernhard, de Simplonpas en de Gotthardpas, die via Ticino en Lugano de verbinding vormt met de Lombardische meren. Vanuit Oostenrijk is er de Brennerpas door de Tiroler Alpen.

Voor informatie over de toestand van de bergpassen en tunnels:

Mont-Blanc tunnel – ☎ 04 50 55 55 00, (39) 0165 89 04 11 (Italië) - www.tunnelmb.net.

Fréjustunnel – ☎ 04 79 20 26 00, (39) 0122 62 16 21 (Italië) - www.sftrf.fr, www.sitaf.it.

Sint-Bernhardtunnel – ☎ (39) 0165 78 09 02 (Italië), (41) 27 788 44 00 (Zwitserland) - www.letunnel.com.

Sint-Gothardtunnel – ☎ 041 874 52 52 (Zwitserland) - www.gotthard-strassentunnel.ch.

MICHELINKAARTEN

Michelinkaarten 561 (Valle d'Aosta-Piemonte-Lombardije-Ligurië) en **562** (Trentino-Zuid-Tirol-Friuli-Venezia-Giulia-Emilia-Romagna), schaal 1:400.000.

Lokale Michelinkaarten: 351, 352, 353, 354, 355, 356 en 357 met een schaal van 1:200.000 (deze laatste zijn alleen in Italië te koop).

Wegenatlas van Italië met een schaal van 1:200.000. Online: route-planner op www.viaMichelin.com.

VERPLICHT IN DE AUTO

In Italië moet elk voertuig uitgerust zijn met een reflecterende gevarendriehoek en reflecterende hesjes, die u en de passagiers moeten aantrekken wanneer u aan de kant van de weg parkeert. Ze zijn te koop in tankstations en supermarkten. In de winter zijn op bepaalde trajecten sneeuwkettingen of winterbanden verplicht.

📍 Voor de weg naar Italië zie 'Auto', blz. 36.

Met de bus

Eurolines – verzorgt vanuit verscheidene Nederlandse en Belgische steden busverbindingen met Italiaanse plaatsen.

www.eurolines.nl (Nederland)

☎ 020 560 87 88 en

www.eurolines.be (België)

☎ 02 274 13 50.

Voor het vertrek

Het beste moment om te vertrekken

De beste tijd om Italië te bezoeken is in de maanden april, mei, juni, september en oktober, wanneer het weer zacht is en de toeristen en zanaanbidders de bezienswaardigheden en vakantiecentra nog niet overstromen. Voor de echte **strandliefhebbers** zijn juni en september de beste maanden.

Juli en augustus kunnen maar beter vermeden worden, niet alleen vanwege de **hitte**, maar ook omdat het dan zomervakantie is voor de Italianen, met alle gevolgen van dien (hogere prijzen, langere wachttijden enz.).

In de lente en in de zomer kunt u het best lichte kleding en een trui meenemen. Een zonnebril en zonnehoed zijn aan te raden. Degenen die in de bergstreken verblijven, moeten wandelschoenen en warme kleren bij zich hebben. Buiten het zomerseizoen regent het vaak,

vooral in de Povlakte, houd daar dus rekening mee.

Nuttige adressen

TOERISTENBUREAUS

Wend u in de eerste plaats tot het kantoor van de **Italiaanse Nationale Dienst voor Toerisme (ENIT)** in Brussel (het Italiaans Verkeersbureau in Amsterdam is opgeheven):

ENIT (Ente Nazionale Italiano per il Turismo) - Vrijheidsplein 12 - 1000 Brussel - ☎ 02 647 11 54 - brussels@enit.it.

OFFICIËLE INSTELLINGEN

Italiaanse ambassade in Nederland (Ambasciata d'Italia a L'Aja) - Alexanderstraat 12 - 2514 JL Den Haag - ☎ 070 30 21 030 - www.ambblaja.esteri.it.

Italiaanse ambassade in België - Emile Clausstraat 28 - 1050 Brussel - ☎ 02 64 33 850 - www.ambbruxelles.esteri.it.

AFSTAN- DEN IN KM	Aosta	Bologna	Como	Ferrara	Genua	Milaan	Ravenna	Turijn	Venetië
Aosta		401	208	427	245	181	476	110	442
Bologna	401		260	47	291	210	76	332	154
Como	208	260		263	185	49	335	165	280
Ferrara	427	47	263		338	254	74	373	113
Genua	245	291	185	338		145	371	170	397
Milaan	181	210	49	254	145		266	138	273
Ravenna	476	76	335	74	371	286		407	141
Turijn	110	332	165	373	170	138	407		402
Venetië	442	154	280	113	397	273	141	402	

Noord-Italië vandaag

Veneziani gran signori, Padovani gran dottori, Vicentini mangiagatti... De manier waarop de inwoners van Venetië (edelen), Padua (goede artsen), Vicenza (katteneters!), Verona, Udine, Bergamo en andere Noord-Italianen in een populair gezegde worden beschreven, geeft een beter beeld van de diversiteit van Noord-Italië dan een socioloog zou kunnen bedenken. Er zijn acht regio's: Valle d'Aosta, Piemonte, Lombardije, Veneto, Friuli-Venezia Giulia, Emilia Romagna, Ligurië en de twee onafhankelijke provincies Trento en Bolzano, die samen Trentino-Alto Adige vormen. Elk heeft zijn eigen unieke historische, economische, taalkundige en geografische kenmerken die het karakter van de 27,3 miljoen inwoners (minder dan de helft van de Italiaanse bevolking) hebben gevormd en hebben bijgedragen aan de rijkdom van deze immense, tussen de Alpen en de Apennijnen ingeklemde vlakte. Sinds 150 jaar is het welvarende en industriële Noord-Italië, in tegenstelling tot de soms verrassend mooie maar veel armere en zuidelijk gelegen Mezzogiorno, de motor van de Italiaanse economie: het vertegenwoordigt 60% van het bbp. Ook is het de thuisbasis van een levensstijl waarin respect voor traditie en aandacht voor werk, het goede leven en een zekere glamour samengaan. Het 21ste-eeuwse *dolce vita*.

Het Italiaanse wonder

WELKOM IN NOORD-ITALIË, MENEER MARSHALL

Het economisch wonder dat Italië tot het op negen na rijkste land ter wereld maakte, voltrok zich in het noorden. Net als de rest van Europa profiteerde Italië van het Marshallplan, maar dan toch vooral het noordelijke deel. De \$ 1500.000.000 (12 miljard nu) die tussen 1947 en 1951 in Italië werden geïnvesteerd kwamen met name toe aan de ijzer- en staalindustrie (in Genua, Brescia en Milaan), de metaalindustrie (in Milaan en

Piemonte), de chemische industrie (in Turijn en Brescia) en aan de op de export gerichte sectoren: de autoindustrie in Turijn, Milaan en Modena, de elektrotechniek in Bologna en de textielindustrie in Biella, Como en Vicenza. Al deze bedrijvigheid bevond zich ten noorden van de lijn die Italië ter hoogte van Bologna in tweeën deelt.

EEN SAMENLOOP VAN OMSTANDIGHEDEN

Het economisch wonder van Noord-Italië is ook aan andere factoren te danken. Door de Koreaanse Oorlog, nam de (Amerikaanse) vraag naar staal toe en vele tienduizenden Italianen kwamen elk jaar vanuit Zuid-Italië als goedkope arbeids-

Fiat, een van de symbolen van het succes van Noord-Italië

B. Gardel / hemis.fr

krachten naar het noorden. Ook bracht het economisch beleid van het IRI (Instituut voor Industriële Wederopbouw) de sterke punten van de publieke sector en die van de grote industriële private sector samen. Een van de doelen in die tijd – en de vandaag meest zichtbare – was de ontwikkeling van het vervoer over land: de uitbreiding van het wegennet dat al sinds de jaren twintig bestond! Ja, de eerste snelweg in Europa werd ingehuldigd in 1924, tussen Milaan en de Meren.

EEN GENIAAL IDEE

Na de Tweede Wereldoorlog waren de Italiaanse industriëlen, geconfronteerd met de toenemende concurrentie op de internationale markt, zo slim zich niet alleen te richten op kwaliteit, maar ook op de esthetiek. Verder hielden ze hun producten betaalbaar.

Het was de tijd van de Vespa-scooter (die in 2016 zijn 70-jarig bestaan vierde), de Fiat 600 (geproduceerd tussen 1955 en 1969), de draagbare typemachine Lettera 22 van Olivetti, in 1959 door het Amerikaanse Illinois

Institute of Technology verkozen tot het beste productontwerp van de 20ste eeuw (de typemachine staat tentoongesteld in het MOMA in New York), de kubusradio en de gebogen televisies van Brionvega, de fauteuils van Donna (aanwezig in de permanente collectie van het Centre Pompidou in Parijs), de mahoniehouten bruggen van Riva bij het Comomeer, de aerodynamische lijnen van de door Pininfarina voor Ferrari ontworpen auto's, de Bialetti koffiemachines en de Arco-lampen (zie ook 'Design', blz. 58); dit alles werd in Noord-Italië ontwikkeld. Niet alleen was dit een van de bepalende factoren van het industriële wonder, maar het gaf ook een vleugje glamour aan het imago van Italië, dat ook nu nog altijd actueel is.

'Made in Italy'

Vandaag de dag is de euforie van de naoorlogse tijd ver weg. Na de tien 'loden jaren' (de terreur in de jaren 1970-1980), die de fundamenten van de samenleving diep hebben

MEER WETEN OVER NOORD-ITALIË

ondermijnd, de oliecrises van de jaren zeventig en negentig, werd het land geraakt door de wereldwijde economische crisis van 2008. Maar Italië blijft een grote economische macht van betekenis. De cijfers spreken voor zich: het is de grootste Europese producent van rijst, groenten, fruit en wijn, 's werelds grootste exporteur van luxe goederen, en ontvangt de meeste toeristen ter wereld, op slechts vier landen na.

DE 3DE AGRARISCHE PRODUCENT VAN DE EUROPESE UNIE

Als u per auto het Noord-Italiaanse platteland verkent, ziet u overal de dynamiek van de landbouw. De wijnstok domineert het landschap van de heuvels van Piemonte (Barolo), de omgeving van Brescia (de Franciacorta), Verona (Valpolicella en Bardolino), Treviso (prosecco) en Friuli (sauvignon, pinot, Friulano).

De intensieve landbouw brengt tarwe (Emilia Romagna), mais, bieten en, meer recentelijk, soja op. Maar het opmerkelijkste gewas is rijst (1,5 miljoen ton/jaar). Dit heeft, sinds de 15de eeuw, zijn stempel gedrukt

op de geschiedenis en het landschap van de regio rond Vercelli en Novara. Vijf maanden per jaar weerspiegelen de grote wateroppervlakten de silhouetten van zilverreigers en grijze reigers.

Veeteelt is te vinden in Piemonte, Trentino-Alto Adige en Emilia Romagna, terwijl de olijven en fruitbomen het beeld van Ligurië bepalen.

GROOTSTE EXPORTEUR VAN 'GLAMOUR' TER WERELD

Als men iets van prima kwaliteit, grote creativiteit en natuurlijke elegantie ziet in de snit van een jas, het ontwerp van een stoel, de allure van een auto, is men al snel geneigd te zeggen dat het een Italiaans product moet zijn. Alessi, Armani, Ferrari, Gucci, Prada, Alfa Romeo, om maar enkele van de honderden bekende merken te noemen, zijn al meer dan zeventig jaar de ambassadeurs van de 'Made in Italy'-stijl. De luxe-industrie (auto's, huishoudelijke apparaten, kleding e.d.) heeft Italië in de top-5 van producerende landen geplaatst.

Olijfbomen in Ligurië
walterbilotta/iStock

Vertaling	Nicolet de Jong, Laurens van Mastrigt, Marieke van Ommeren, Karin Snoep, Eric Strijbos
Eindredactie	Karin Evers
Opmaak	Asterisk*, Amsterdam
Omslagfoto	Shutterstock/iryna1
Oorspronkelijke titel	Italie du Nord
Oorspronkelijke uitgever	Michelin, Parijs
Uitgevers	Philippe Orain (Michelin, Parijs) Lieven Defour (Lannoo, Tielt)
Eindredactie	Luc Decoudin, Stéphanie Vinet
Redactie	Sophie Lheraud, Luc Decoudin, Maura Marca, Jean-Moïse Braitberg, Eva Cantavenera, Lucie Dejouhanet, Michel Fonovich, Philippe Longin, Véronique Nègre, Philippe Orain, Marie Perchat, Claire Rideau, Frédéric Rideau, Elisabetta Rossi, Laurent Vaultier, Julie Wood, Erica Zane
Grafisch ontwerp	Christelle Le Déan, Sandro Borel
Omslagontwerp	Keppie&Keppie, Varsenare
Cartografie	Evelyne Girard, Thierry Lemasson, Claire Chaudat, Denis Rasse. Atadsplattegronden: © MICHELIN en © 2006-2015 TomTom. All rights reserved. This material is proprietary and the subject of copyright protection, database right protection and other intellectual property rights owned by TomTom or its suppliers. The use of this material is subject to the terms of a license agreement. Any unauthorized copying or disclosure of this material will lead to criminal and civil liabilities.
Met dank aan	Didier Broussard, Maria Gaspar, Hervé Dubois, Pascal Grougon, Sophie Roques. Paola Musolino, Ente Turismo Alba Bra Langhe Roero, PromoTurismoFVG.

© Michelin

© Cartografie: Michelin

© Nederlandse tekst: Uitgeverij Lannoo, nv, Tielt, 2017

Het redactieteam heeft de grootste zorg besteed aan de samenstelling en de controle van deze gids. Maar omdat de gegevens voortdurend gewijzigd worden, moet de praktische informatie (prijzen, adressen, bezoeken, telefoonnummers, bezienswaardigheden, internetadressen) worden beschouwd als een aanwijzing. Het is dan ook best mogelijk dat bepaalde info bij het verschijnen van deze gids niet helemaal correct of volledig is. Wij kunnen daar niet verantwoordelijk voor worden gesteld.

Deze gids bestaat voor en door u; u bewijst ons dan ook een grote dienst door eventuele tekortkomingen of vergissingen te melden. Aarzel niet om ons uw opmerkingen en suggesties over de inhoud van deze gids mee te delen. Bij een eerstvolgende bijgewerkte editie zullen wij daar rekening mee houden.